

השיעור השבועי

גליון מספר 373

הרב המקדים: הג"ר יגאל כהן שליט"א
ראש מוסדות יביע אומר ב"ב

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבתי"כ היזדים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
17:49	17:17	16:26	חל אביב
17:44	17:14	16:22	חיפה
17:44	17:13	16:22	באר שבע
17:49	17:17	16:26	

מקץ | ל' כסלו תשפ"ג

כתב וערך השיעור:

הרב דכיר פרץ שליט"א

הלכות חנוכה - ב

חנוכה שמדח!

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

כמה נרות מדליקים. אם בעל הבית מדליק או כל בני הבית. קיבוץ בני הבית בשעת ההדלקה. סוף זמן ההדלקה. בחורי ישיבות בנר חנוכה. הדלקת נרות חנוכה בבית מלון. זמן ההדלקה בישיבות. ההנהגה הנכונה לאברכים

מרן ורמ"א

ג. מנהגנו הספרדים כפסק מרן השלחן ערוך (סימן תרע"א סעיף ב), שפסק כדעת התוספות ורוב הראשונים, שרק בעל הבית מדליק כמנין הימים היוצאים. אך הרמ"א בהגה שם פסק כדעת הרמב"ם, אבל שינה מעט ממה שכתב הרמב"ם שבעל הבית מדליק בשביל כולם, כלומר שהוא בעצמו מדליק את כל הנרות ומניח את כולם בטפח הסמוך לפתח, ופסק שכל אחד מבני הבית מדליק נרות חנוכה לעצמו. וההסבר הפשוט בזה, כי הרמב"ם דיבר על זמנם שהיו מדליקים בפתח הבית מבחוץ, אבל היום שמדליקים בבית, כל אחד יכול להדליק בפניו אחרת, בחלון אחר, ולכן כל אחד ואחד מדליק לעצמו.

מנהג בני ספרד

ד. הטורי זהב (סימן תרע"א סק"א) - היה לפני כ-380 שנה, חתנו של הב"ח - תמוה על מרן, ראה זה פלא, בדרך כלל מרן השלחן ערוך פסק כדעת הרמב"ם, שמקום מושבו היה במצרים, ופשטו הוראותיו בכל המזרח התיכון ובארץ ישראל, ואילו האשכנזים נוהגים כדעת התוספות שהיו בצרפת, ואילו לגבי הדלקת נרות חנוכה, מרן פסק כהתוספות והרמ"א פסק כהרמב"ם. באו החמד משה (סק"ג) והגאון רבי שלמה הכהן מוילנא בעל חשק שלמה - הביאו השדי חמד (מערכת חנוכה אות ט סק"ד) ותמיהו על הט"ז, וכי לא ראית את המשך דברי הרמב"ם? הרמב"ם בעצמו (שם הלכה ג) המשיך וכתב: מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקים נר אחד בלילה הראשון, ומוסיפים והולכים נר בכל לילה ולילה, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה נרות, בין שהיו אנשי הבית מרובים בין שהיה אדם אחד. עכ"ל. נמצא שגם הרמב"ם מודה שכן מנהג בני ספרד.

מוסיף והולך

א. ¹בגמרא שבת (כ"א:) תנו רבנן, מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין מדליקים נר לכל אחד ואחד מבני הבית, והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים ביום הראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך, ביום השני מדליק שבעה נרות וכן הלאה, כנגד הימים הנכנסים. ובית הלל אומרים ביום הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך, ביום השני מדליק שני נרות וכן הלאה, כנגד הימים היוצאים, וגם מטעם שמעלים בקודש ואין מורידים. כולם יודעים שהלכה כבית הלל, חנוכה ראשי תיבות: ח' נרות והלכה כבית הלל.²

מחלוקת הראשונים

ב. נחלקו הראשונים בפירוש הסוגיא, לדעת התוספות (שם ד"ה והמהדרין) "המהדרין מן המהדרין" חוזר על עיקר הדין, שמצות חנוכה "נר איש וביתו", והוא מוסיף והולך, ביום הראשון נר אחד וביום האחרון שמונה נרות, ולא כל אחד מבני הבית ידליק, כדי שיהיה ניכר מספר הימים. ואכן ראינו כמה ראשונים שמפרשים כדברי התוס', ומהם המאירי והריטב"א (שבת כ"א:), והכלבו (סימן מד), וכן רבינו ירוחם (נ"ט ח"א דס"א ע"ג) העיד שכן המנהג פשוט. אך לדעת הרמב"ם (פ"ד מהלכות חנוכה ה"א וה"ב) "המהדרין מן המהדרין" מוסיפים על המהדרין,³ כלומר מוסיף והולך כנגד כל אחד מבני הבית, לפיכך אם היו בני הבית עשרה - כמו שצריך להיות ולא ילד וכלב... - ביום הראשון ידליק עשרה נרות וביום השמיני ידליק שמונה נרות.

אותם, אשריהם ישראל! היו שם כמה אלפים, צד אחד של גברים וצד אחד של נשים, הפרדה זה חוקי... וכולם באו לשמוע את הרב, ואני באתי באמצע לחזק אותם כמה דקות והלכתי, ויצאתי מלא התפעלות. ב"ה כל מקום שהוא הולך הציבור אוהב אותי, וצריך לחזק את ידיו שימשיך לעשות עוד כהנה וכהנה, בורא נפשות רבות, שיעלה מעלה בתורה, יגדיל תורה ויאדיר.

² פעם חסידו חב"ד באו להדליק חנוכה אצל אחד מנשיאי ארצות הברית, והוא לא הבין למה מדליקים רק נר אחד, ניסו להסביר לו על מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ולא הבין. עד שאמרו לו: כבודו יכול להדליק. לקח את הנר והדליק את כל החנוכה, כדעת בית שמאי...

³ בחנוכה מצאנו מה שאין בכל חג אחר, שמחמירים לפני משורת הדין וכולם מקיימים "מהדרין מן המהדרין", והטעם לזה, כיון שכל נס חנוכה היה מתוך הידור מצוה, שהרי החשמונאים היו טמאי מתים כי נלחמו עם היוונים והרגו בהם, וחרב מטמאה כחלל (שבת ק"א), ומהדין יכלו להדליק בשמן הטמא, שהרי "טומאה הותרה בציבור", אבל מצאו פך שמן טהור, ולמרות שהספיק ליום אחד, כי היו בו שלשה וחצי לוגין, ובכל בוזף יש חצי לוג, כפול שבעה נרות סך הכל שלשה וחצי לוגין, בכל זאת נעשה נס ודלק שמונה ימים. וצריך להבין, אם יכלו להדליק את הנרות בלי נס, מדוע הקב"ה עשה נס בחינם? אלא רצה הקב"ה להראות חיבתו לעם ישראל שיוכלו לקיים את המצוה בהידור, ולכן גם אנחנו עושים בחנוכה "מהדרין מן המהדרין".

¹ מדברי הרב יגאל כהן שליט"א: ברשות מרן פאר הדור והדרו, שאנו צריכים להודות ולהלל ולשבח על הזכות להיות תלמידיו. יום אחד התקשר אלי יהודי, ואמר לי ששאל שאלה בבית הוראה ופסקו לו להחמיר, ושאל אותי מה הדין. אני ב"ה הולך אחר הוראות מרן זצ"ל שהקל בכך, והסתפקתי האם יש בזה משום מה שאמרו (ברכות ס"ג: חולין מד: נדה כ:): חכם שאסר אין חברו רשאי להתיר [א.ת.]. ע"י עין יצחק ח"ג עמ' תמוז, שלחן המערכת ח"ב עמ' תנט]. שאלתי אותו, כבודו כמו מי פוסק, מי הרב שלך? אמר לי: מרן. אמרתי לו: הרי שהרב המשיב טעה בכך שלא פסק לך כדעת מרן. מקודם דיברנו על עניין "נעשה לך רב", שכל אחד חייב שיהיה לו רב, ואני אומר עצה טובה, ב"ה זכינו למרן הראשון לציון שליט"א, שהוא ממשוץ דרכו של מרן זצ"ל, ומאיר את עיני ישראל בתורה, ובספריו הנפלאים שנפוצו בכל העולם ותורגמו לכל השפות, כמעט שלא הניח פינה וזוית בהלכה, ובכל פעם שיש לך שאלה, תפתח את הילקוט יוסף ותקבל תשובה. זה דבר נדיר מאד, ועל זה נאמר "נעשה לך רב והסתלק מן הספק" (אבות פ"א מט"ז).

²דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגדול מענו ומגדול הגאון רבי יגאל כהן ה' ישמרהו ויחיהו, מרביץ תורה מידי יום ביומו. רק כליל ששי האחרון היינו יחד באיזה מקום, ואמר לי, הייתי בהוד השרון ומתל אביב אני יוצא לבית שמש. ובכל מקום מומלא אולמות, גם בחוץ לארץ. פעם הזמין אותי לדרשה שלו בבאר שבע, ובאתי ולא האמנתי, הציבור רובם חילונים שלא חינכו אותם לדרך התורה, ובאים ומבקשים ברכות, אני לא רגיל לזה, אולי הוא רגיל... הראש שלהם בלי כיפה - קדקדק שיער מתהלך באשמיו", והם מורידים את הראש ורוצים ברכה. בירכתי

קיבוץ בני הבית

ה. המגן אברהם (סימן תע"ב סק"ה) כתב, שראוי לקבץ את כל בני הבית בשעת ההדלקה, יתאם עם אשתו וילדיו שגם אם עושים שוק' וכדומה, בשעה חמש כולם יהיו בבית. וכן כתבו בספר ערוך השלחן (אות ז) והמשנה ברורה (סק"י). וכן כתב הבן איש חי (ש"א וישב סעיף א), והוסיף (שם סעיף ז) שאם לא הדליק בצאת הכוכבים ידליק ויברך כל זמן שבני הבית נעורים, אבל אם הם ישנים⁴ ידליק בלא ברכה. וכן כתב המשנה ברורה בשער הציון (סק"י ז), שספק ברכות להקל, והביא מי שהבין כן בדברי המגן אברהם.

הוא לבדו יעשה לכם

ו. הבן איש חי בספרו שו"ת ידי חיים (עמ' קכט) - דומה לשו"ת תורה לשמה - כתב עוד, שבני הבית צריכים מן הדין לעמוד ליד בעל הבית בעת הדלקת הנרות, וצריכים לשמוע ממנו את הברכות ולצאת ידי חובה, ואין זה דומה לנר שבת שבני הבית לא צריכים להיות נוכחים ליד האשה בשעת ההדלקה, כי שם מטרת ההדלקה היא כדי שיהיה אור בבית בשבת, אבל בחנוכה החובה היא על כל אחד ואחד. אולם בגמרא (שבת כג.) מבואר שרבי זירא אחרי שהתחנן אמר אני לא צריך להשתתף בפרוטות בנר חנוכה, מפני שאשתי מדליקה עלי בבית. זאת אומרת שאף שלא היה נוכח בביתו בהדלקה של אשתו יצא ידי חובה, ומן הסתם היתה מברכת על ההדלקה, ומוכח שמה שכתב המגן אברהם שראוי לקבץ את בני הבית בשעת ההדלקה, זהו לכתחילה ולא לעיכובא. ואם האשה התעכבה בשוק ויש פקקים, ולא תספיק להגיע תוך החצי שעה של ההדלקה, יבקש ממנה רשות לקיים מצוה מן המובחר ולהדליק תוך החצי שעה. אבל אם היא נפגעת, משום שלום בית יחכה לה עד שתגיע.

להקת אחרונים

ז. וכך מבואר באחרונים, שגם כאשר בני הבית ישנים והוא לבד, יכול להדליק נרות חנוכה בברכה, ומהם החמד משה (ס"ס תע"ב) - הביאו שער הציון הנ"ל, ספר תפלה לדוד (דף פד ע"ב) - לגאון רבי דוד עמאר, מחכמי ירושלים לפני כ-250 שנה - ושכן משמע מדברי הפרי חדש (סימן תע"ב) - היה רבה של ירושלים - שכתב שיכול להדליק עד עמוד השחר, ואף שמן הסתם כולם ישנים, לא כתב שצריך להעירם. וכן כתב בבניאר פתח הדביר על ספר העיטור (הל' חנוכה אות לה) - היה חבר בית הדין באיזמיר לפני כ-160 שנה, וכן האדמו"ר מערלוי בספרו יומין דחנוכה (עמ' רמב), והגאון רבי שלמה זלמן אוירבך בספר שלמי מועד (עמ' ריח), שרשאי להדליק בברכה גם בשעה מאוחרת, ואפילו כשבני ביתו ישנים. ולדברי הבן איש חי ושער הציון, מה יעשה הגר יחידי, אלמן או גרוש, או אלמנה⁵, וכי תעיר את בעלה מהקבר?! הם מדליקים בברכה אפילו לבדם, ואם כן גם כשבני ביתו ישנים, למה יעיר אותם, הקור גדול והגשם דופק על החלונות והם בתוך שמיכת פוך, זה צער בעלי חיים... אלא אם כן יודע שאשתו תשמח שיעיר אותה, אין הכי נמי, אבל אם יהיה לה צער לא צריך להעיר אותה ויברך וידליק לבד.

אין לחוש לסב"ל

ח. תשאלו, אולי נאמר ספק ברכות להקל, כמו שטען שער הציון, ובפרט שאנחנו הספרדים יותר חוששים לסב"ל. בספר ברכת יוסף⁶ ח"ג (עמוד מ) כתב שאם יש מנהג להדליק בברכה כל הלילה, אין לחוש לסב"ל, וכמו שכתב התרומת הדשן (סי' לז) שבמקום מנהג לא אמרין סב"ל. וכאן מועד החמד משה הנ"ל שמנהג העולם להדליק בברכה גם כשבעל הבית לבדו בשעת לילה מאוחרת. וכבר בזמן הראשונים היו נוהגים להדליק מאוחר בלילה, ולא דוקא תוך חצי שעה ראשונה, וכמבואר בדברי הראשונים, רש"י במחזור ויטרי (סי' רלח), ספר האגודה (פ"ב דשבת סימן לא), הרשב"א (בתשובה ח"א סי' תקמ"א) ועוד, וכן כתב הרב המגיד (פ"ד מהל' חנוכה ה"ה) בשם קצת מפרשים, וכן כתב מנהגי מהר"ל (הל' חנוכה עמ' תה). וכבר רבינו פרץ (בהגהותיו על הסמ"ק סי' רפ) כתב, "נכון" שידליק כשכל

⁴ כגון שלא מדליק מיד בצאת הכוכבים, אלא הוא מוכר במכולת ויש לו חובות, וגומר לעבוד מאוחר, ועושה כפי הדין שיכול להדליק כל הלילה. וכן אם באותו היום היה מוחזק לעיר לצרכי מסחר, או שהוא רב שנותן שיעורים, ומגיע הביתה בשעה אחת עשרה בלילה, וכי כולם יחכו לו? מוזן וצ"ל היה מגיע לבית בשעה מאוחרת בלילה, ובפרט בחודש אלול שהיה מגיע בשעה שתיים עשרה או אחת בלילה, והרבנית האמא ע"ה תמיד היתה מחכה לו ומכינה לו ארוחת ערב וכוס תה. לא כל הנשים עם כזו מסירות נפש כמו שהיה לה למרן, וגם לא כל האנשים כמו מרן...

⁵ בשיעור הקודם (ראה גיליון השיעור השבועי פ"א וישב אות כב) אמרתי שמצוה זו יש בה שוויון זכויות מוחלט בין האיש לאשה... יש נשים שהולכות בפריצות, אבל הגברים לא הולכים עם בגדים כאלה פתוחים ופרוצים. ילד קטן מלבישים אותו חולצה עם שרוולים קצרים, ואילו את הילדה מלבישים בלי שרוולים. ואני אומר, מה ההבדל, איפה השוויון זכויות?!

בני הבית ערים, משמע לכתחילה, אבל בדיעבד אין זה מעכב. וכן כתב הגאון רבי יצחק טייב בערך השלחן (סי' תע"ב סק"ד). ומשמע שגם אם בני הבית ישנים אין צורך להעיר אותם, וגם בשעת לילה מאוחרת שכולם ישנים יכול להדליק בברכה, וכיון שכן המנהג, וכן משמעות דברי הגמרא ורוב הראשונים, אין לחוש לסב"ל.

שני אופנים

ט. בעצם דין הדלקת נרות חנוכה כל הלילה, הגמרא (שבת כא:) הביאה את דברי הברייתא שמצותה משתשקע החמה - מסוף השקיעה שזהו צאת הכוכבים, כפסק מרן (רי"ס תע"ב) - עד שתכלה רגל מן השוק - שזהו שיעור כחצי שעה, ולכאורה משמע מדברי הברייתא שאם כתבה זקוק לה? יישבה הגמרא, לעולם כתבה אין זקוק לה, וביארה את הברייתא בשני אופנים: א. דאי לא אדליק מדליק. כלומר, שאם לא הדליק בתחילת הזמן יכול להדליק במשך כל החצי שעה. ב. ואי נמי לשיעורה. כלומר, שצריך לתת בנר שיעור של שמן שיוכל לדלוק במשך חצי שעה אחר צאת הכוכבים. בפשטות יש לומר נפקא מינה בין שני התירוצים, שלפי התירוץ הראשון מדליק רק תוך החצי שעה הראשונה, אך לפי התירוץ השני יכול להדליק גם לאחר מכן.

דעת התוספות והרא"ש

י. אמנם התוספות (שם ד"ה דאי לא) הביאו דעת ר"י פורת שאחר חצי שעה ידליק מספק, כדי להרוויח את התירוץ השני. ומשמע שלא יברך על ההדלקה, כדי לחוש לתירוץ הראשון, שספק ברכות להקל. אבל הוסיפו את דעת ר"י, שבזמננו שמדליקים בתוך הבית, אפשר להדליק אפילו בשעה מאוחרת, ולא דוקא בחצי שעה הראשונה, כי עיקר פרסום הנס הוא לבני הבית. גם הרא"ש (שם) כתב, אבל מכאן ואילך עבר הזמן, הילכך אף על פי שמתרץ תירוץ אחר, ראוי להחמיר ולהדליק נר חנוכה בתחילת הלילה. ויש לומר שמן הדין אינו צריך להחמיר ויכול להדליק כל הלילה, שהרי מצות נר חנוכה מדרבנן, כמו שכתב הרמב"ם (פ"ג מהל' חנוכה ה"ג), וספק דרבנן לקולא⁷.

דעת הרשב"א והריטב"א ועוד

יא. הרשב"א (שם) כתב שגם לפי התירוץ הראשון, מה שאמרו להדליק תוך החצי שעה הראשונה הוא למצוה כתיקה, אבל אין זה מעכב, ואם לא הדליק ידליק אחר כך, וכל שכן לתירוץ השני שיכול להדליק כל הלילה, וכל זה כפי ששינונו במשנה במסכת מגילה (טז.), כל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה. וכן כתב הריטב"א (שם) בשם בעל התרומות, ששיעור החצי שעה נאמר בזמננו שהיו מדליקים חוץ לפתח ואין היכר לבני רשות הרבים יותר, אבל אנחנו שמדליקים בפנים ואין היכר אלא לבני הבית, יכול להדליק כל הלילה ועד עמוד השחר. גם המאירי (שם) כתב, שגדולי הצרפתיים התיירוהו אפילו עד שיעלה עמוד השחר, ושכן נוהגים שם בני הישיבה⁸ להדליק את הנרות רק בגמר הלימוד, בשעה מאוחרת. וכן דעת רבינו מאיר המעילי בספר המאורות (שם), הר"ן (שם), הסמ"ג (הל' חנוכה דף ק"ג ע"ב), הסמ"ק (סי' רפ), הארחות חיים (הל' חנוכה סי' טו) בשם מקצת גאונים, תלמיד הרשב"א בספר צרור החיים (עמ' קי).

דעת הרמב"ם

יב. אמנם הרמב"ם (פ"ד מהלכות חנוכה ה"ה) כתב שמדליקים בחצי שעה הראשונה, ואם "עבר זמן זה אינו מדליק". ובספר משחא דרבנותא (סימן תע"ב) של רבי מסעוד אלפאסי, מגדולי רבני מרוקו לפני כ-250 שנה - כתב בדעת הרמב"ם שאינו מדליק בברכה, אבל מדליק בלא ברכה. אבל פשט דברי הרמב"ם שאחר חצי שעה אינו מדליק כלל, זה לא נר נשמה... וכן הביא השלטי גיבורים (שבת כא:) בשם הרי"א. אולם מדברי הראשונים שהזכרנו עולה שמדליקים נרות חנוכה כל הלילה בברכה, וכאמור שיש ספק שמא הלכה כתירוץ השני בגמרא, ועוד ספק שמא גם לתירוץ הראשון ההדלקה בחצי שעה הראשונה אינה מעכבת. ועוד דבר, שהגמרא לא דיברה על הזמן הזה שמדליקים בפנים

⁶ חיברו הגאון רבי יוסף ידיד הלוי - היה בירושלים לפני כתשעים שנה - מחבר הספרים שו"ת "מי יוסף" ב' כרכים, "ברכת יוסף" על ברכות ג' כרכים, ו"חי יוסף" על גיטין, ועוד. לפני כחמשים שנה בנו הרב שלמה - היה תלמיד חכם באמריקה - הדפיס את ספריו וחילקם לאברכים, וכל אחד מהכולל שלנו קיבל ספר, תענוג! היום הספרים הללו כמעט אינם מצויים, אבל צריך לברר אצל משפחתו, ולהוציאם לאור לזיכוי הרבים. בספר ברכת יוסף על חנוכה יש פלפולים נחמדים, וכל בחור ישיבה שילמד בספר הזה יהנה מאד.

⁷ ולכן מי שהסתפק אם הדליק נר חנוכה, איך יכול להיות שלא זוכר מצוה כל כך חשובה? אבל יכול להיות שהוא סניילי ושכח, הדין הוא שלא חייב להדליק מספק.

⁸ גם בזמן הראשונים לפני מאות שנים היו ישיבות, ורבי חיים מוולוז'ין לא הראשון שהיתה לו ישיבה, אבל הוא הקים את מתכונת עולם הישיבות שיש היום, והציל בכך את הדורות האחרונים.

לבני הבית. ובפרט שבזמננו אנשים הולכים ברחוב גם אחר החצי שעה, ויש להם פרסום הנס [א.ה. ע' ילקוט יוסף חנוכה עמ' רסא, ויב"א ח"א חאו"ח סי' עג אות יב וסי' עד אות ג].

פסק מרן והאחרונים

יג. מרן השלחן ערוך (סימן תערב סעיף ב) פסק שאם עבר זמן החצי שעה ולא הדליק, "מדליק והולך כל הלילה". ודלא כהרמב"ם⁹. וכתב המגן אברהם (סק"ו) שאף שמרן בבית יוסף הסתפק, אבל בשלחן ערוך סתם, ומשמע שדעתו לברך כל הלילה. והביא את חידושו של מהרש"ל (בתשובה סי' פה) - היה לפני כ-450 שנה - שדוקא עד חצות יש לברך, אבל אחר חצות אין לברך. האחרונים פלפלו מה המקור לדבריו, ועל כל פנים גם הוא מודה שאף לאחר החצי שעה יש לברך. וכן כתבו האחרונים, ומהם הפרי חדש והחמד משה הנ"ל (לעיל אות ז), מרן החיד"א במחזיק ברכה (סי' תרעב ס"ב), הח"י אדם (ככל קנב סעי' טו), שמדליקים בברכה גם אחר החצי שעה.

סב"ל נגד מרן

יד. אמנם היה אחד שטען שלכאורה יש לומר ספק ברכות להקל נגד מרן, וכמו שכתב החיד"א (בברכ"י סי' ז סק"ג, ובשו"ת חיים שאל ח"ב סי' טו) בשם רבותיו, שאומרים סב"ל נגד מרן. אלא שמלבד מה שכבר אמרנו שיש בזה כמה ספקות (ראה לעיל אות ז) וכתבו הפוסקים שכך המנהג (ראה לעיל אות ח, יא, ג), יש לנו את כללו של הרדב"ז (סימן רכט, תירו) שכאשר המחלוקת במצוה והברכה נגרת אחר המצוה, לא אמרין סב"ל. וכאן הרי המחלוקת מתי זמן מצות הדלקת נרות חנוכה, והברכה היא רק תוצאה.

מרן לא הסכים לכללו של הרדב"ז

טו. תשאלו, הלא מרן השלחן ערוך לא פסק ככללו של הרדב"ז, ואחת הראיות מדין נטילת ידים על דבר שטיבולו במשקה, שמרן השלחן ערוך (סי' קנח ס"ד, וסי' תעג ס"ו) פסק שנטילים ידים לדבר שטיבולו במשקה - כגון תפוח רטוב במים בשיעור טופח על מנת להספיח - בלי ברכה, כי יש בזה מחלוקת גדולה בראשונים, לדעת הרמב"ם (פ"ו מהלכות ברכות ה"א) והרא"ש (פ"ח דחולין סימן י) - שני עמודי הוראה - על דבר שטיבולו במשקה נוטלים ידים בברכה, אך לדעת התוספות (פסחים קטו: ס"ה כל שטיבולו) היום שאין אנו נוהרים לאכול חולין בטהרה, אין צורך לטיול כלל, ומרן חשש לשיטתם ופסק לטיול בלא ברכה. וכן לגבי קריאת המגילה במגילה פסולה, שנחלקו הפוסקים אם יוצא בה ידי חובה, ומרן בשלחן ערוך (סי' תרצא סעיף י) פסק מי שאין לו מגילה כשרה קורא את המגילה בלי ברכה. ואף שהמחלוקת במצוה, מרן פסק שלא לברך, ומשמע שלא סבר ככללו של הרדב"ז.

מתי סומכים על כללו של הרדב"ז

טז. אלא שמרן ביביע אומר חלק ה' (חאו"ח סימן מב אות ד) הביא מה שביארנו האחרונים, מהם החיד"א בספריו לדוד אמת (קונטרס אחרון סי' כא) ושם הגדולים (דצ"ב ע"א), שאם מרן השלחן ערוך פסק להכשיר את המצוה, באופן כזה סומכים על הרדב"ז שהברכה נגרת אחר המצוה ולא אומרים סב"ל. וכן משמע מדברי המגן אברהם (סי' לב ס"ק נא) גדול האחרונים, וכן הגאון רבי יונה נבון בספר גט מקושר (בתוספי ר"אם להלכות לולב, דק"כ ע"א), ישיב משה שתרנג (סימן נה), רבי אליהו מנ"י (בהערותיו לרב ברכות שהובאו בשו"ת יין הטוב ר"ס כב), רבי רחמים חי חויתה הכהן (זכרי כהונה מערכת ש אות מז) - מגדולי חכמי תוניס. וגם בחנוכה שמרן פסק שזמן מצות נר חנוכה כל הלילה לא חוששים לסב"ל לגדו. ובפרט שכך המנהג כאמור לעיל, וגם האדמו"ר"ם מדליקים כל הלילה, ומפרסמים, בשעה שמונה הדלקה של אדמו"ר פלוני, ובשעה תשע של אדמו"ר אלמוני, רואים שהמנהג פשוט להדליק כל הלילה.

אחר עלות השחר

יז. בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סימן תסג) כתב, שאפילו אחרי עמוד השחר כל עוד שיש קצת חושך והנר מאיר, יכול להדליק נרות חנוכה. אבל זה חידוש גדול, ולהלכה אין לסמוך עליו אפילו בשעת הדחק, ודי לנו להדליק עד עמוד השחר. בספר התעוררות תשובה בראש כל עמוד נכתב "אין לסמוך על

⁹ למרות שהרמב"ם היה מרא דאתרא, כמו שכתב מרן בשו"ת בית יוסף (סי' ז) ובשו"ת אבקת רוכל (סי' לב וי"ב), הבאנו בספר עין יצחק ח"ג (עמ' תנו) דוגמאות רבות לכך שמרן השלחן ערוך לא פסק כמותו.

¹⁰ מי שנמצא בשבת חנוכה בבית מלון, ובעלי המלון לא מסכימים להדליק בחדרים מוחשש שריפה, אם יפר את הוראתם יש בזה חשש גול ומצוה הבאה בעבירה, ולכן ידליק במרפסת ששם אין חשש שריפה, ומפני הרוחות - בפרט בירושלים - ידליק באקווריום. או שאם בעל המלון מדליק שם, יבקש ממנו להשתתף בפרוטו. או שכל האורחים ישתתפו בפרוטות להדליק בפתח המלון.

הוראה זו כלל", אבל הרב המחבר ביקש שיעשו כן לרוב ענוה, ובאמת סומכים עליו להלכה ולמעשה, אולם ההלכה הזו שכתב איננה למעשה.

לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו

יח. נאמר עוד הלכה מעניינת בדיון בחורי ישיבות בהדלקת נר חנוכה, יש ראשי ישיבות שמבלבלים את הבחורים ואומרים להם להדליק ולברך, אבל מרן זצ"ל לא פסק כך, ונסביר. בשנת תשי"ח או תשי"ט, הקימו את הפנימיה לשיבת 'פורת יוסף' בקטמון, כדי להציל את עליית הנוער, באו מדימונה ומירוחם ומכל הארץ, ואכן יצאו משם תלמידי חכמים גדולים. ובזמנו חכם שלום זצ"ל פנה לראש הישיבה חכם עזרא עטיה ושאל אותו מה לומר לבחורים, האם שידליקו בישיבה או יסמכו על ההורים? אמר לו חכם עזרא עטיה, תלך לחכם ענובדיה - שהיה אז צעיר בגיל 38 - ומה שיאמר לך תעשה. יש תשובות ישנות של מרן זצ"ל שהיה כותב על איזו מחברת חשבון שכנראה היתה שיכת לבעלי מצולת בצמצרים, אחי הרב יעקב היה מעתיק את התשובות, אבל אני צילמתי אותן, חבל על הזמן... ושם הרב השיב לחכם שלום בקצרה, שבחורי ישיבות יוצאים בהדלקת הוריהם, ואם יברכו בישיבה יכנסו לחשש ברכה לבטלה, וכתב לו מקורות בקצרה, ואחר כך בשו"ת יחיה דעת ח"ו (סי' מג) הרחיב וצירף כמה צירופים. חכם עזרא עטיה הסכים עם מרן, והלכו אחריו תלמידיו, ומהם חכם בן ציון אבא שאול (אול"צ ח"ד פרק מז אות א), והיה אומר שחבל על השמן... אבל כנראה לא התכוון שבאמת המדליק עובר על בל תשחית, כי יש בזה פרסומי ניסא, ויש לזה פנים בהלכה. ובא לומר את תוקף הדין שבחור ישיבה לא צריך להדליק נרות חנוכה. וגם הגרש"ז אורבך (בספר הליכות שלמה פרק יד סעיף ז) כתב שבחורים ספרדים לא ידליקו נר חנוכה, כיון שהוריהם מדליקים עליהם בביתם.

דין אכסנאי

יט. בגמרא שבת (ג:) אמר רב ששת, אכסנאי - אורח - חייב בנר חנוכה. אמר רבי זירא, מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא. בתר דנסיבי איתתא אמינא, השתא ודאי לא צריכנא, דקא מדליקי עלי בגו ביתאי. פירוש, אמר רבי זירא, כשהייתי הולך ללמוד אצל החכם, הייתי מתארח אצל בעל הבית¹⁰ - הדרך בזמננו היתה שבחורי ישיבות התארחו אצל בעלי בתים, כי לא היתה פנימיה - והייתי נותן לו כסף על מנת שיהיה לי חלק בשמן של נר חנוכה, ובכך יצאתי בהדלקתו ידי חובה. אחר שנשאתי את אשתי, אני הולך מהבית ללמוד במשך כמה חודשים - כמובן ברשותה - ואיני צריך להשתתף עם המארח, כי מדליקים עלי בבית.

העמידו דבריהם על דין תורה

כ. לכאורה איך מועיל להשתתף בפרוטות ולקנות בכך חלק מהשמן, הלא בגמרא קידושין (פח:) קיימא לן מעות לא קונות, וצריך לעשות קנין משיכה. ואכן ביום חמישי האחרון דיין אחד חשוב שלח לי שאלה - הם לא כל כך נוסקים באורח חיים, אבל זה חושן משפט - איך אפשר להשתתף בפרוטות ולצאת ידי חובה, הרי מעות לא קונות? השבתי לו, את השאלה שלך כבר שאלו הנתביבות המשפט (סימן שלג ביאורים סק"א) והמחנה אפרים (הל' שכירות פועלים סימן ג), וביארו, שהרי דבר תורה מעות קונות, ורק רבנן גזרו שמעות לא קונות, שלא יאמר לו נשרפו חטיף בעליה, אבל במקום שלא שייך חשש זה לא גזרו, ולכן בשכירות פועלים מעות קונות. והוא הדין במצות נר חנוכה שהעמידו דבריהם על דין תורה. בכל אופן למדנו שאורח צריך לשלם כסף כדי שיהיה לו חלק בשמן, ובכך יצא ידי חובתו נר חנוכה.

סמוכים על שלחן אביהם

כא. אבל כל זה מדובר בסתם אורח, והשאלה מה יעשו בחורי ישיבות, הלא הם סמוכים על שלחן הוריהם, בבין הזמנים - בחודשים ניסן, אב ותשרי - ובשבתות חופשה¹¹, וכן כשלא חש בטוב, הולך לבית הוריו, וכשסוגר וורט, נכון שהוורט בבית הכלה... אבל אביו חותם על שטר התנאים, עם כל הכבוד לראש הישיבה... וכשצריך חליפה חדשה ובגדים, אביו קונה לו, וכשרוצה להסתפר אביו מביא לו דמי כיס. להלכה בחור ישיבה נחשב סמוך על שלחן אביו ויוצא בהדלקתו ידי חובה.

אמנם אם בא למלון לשת חתן, ואוכל שם את הסעודות, אבל ישן בביתו, ידליק בערב שבת בביתו, וישים שיעור של שמן שידלוק עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים [א.ה. אלא אם כן מדליק הנרות על שלחנו ואינם נראים לרשות הרבים, שאז יתן כמות שמן באופן שידלוק עד שחזור לביתו. עידן המועדים חנוכה (אות לט) בשם מרן שליט"א].

¹¹ בזמננו כשהיינו צעירים לפני חמישים ושישים שנה, לא היה דבר כזה, אלא הישיבה היתה פתוחה בכל השבתות, וכנראה היום הדור נחלש.

ראשונים כמלאכים

כב. וכך מבואר בדברי הראשונים, כן כתב בשאלות דרב אחאי גאון (פרשת וישלח שאילתא כו) - קדמון מתקופת הגאונים, נולד לפני כ-1,100 שנה - אורח חייב להשתתף עם בעל הבית בנר חנוכה, והוא שהיה רווק, אבל אם יש לו אשה אינו צריך, שאנשי ביתו מדליקים עליו בביתו. עד כאן. רש"י - היה לפני כ-970 שנה - במחזור ויטרי (סימן רלה) כתב: ואם הוא במקום אחר כגון הבאים ללמוד חוץ לביתם, או אורח, אין צריך ליתן בנר אם יודע שאשתו או אביו ואמו מדליקים במקומם - אין הכוונה כשליחים, אלא במקום שנמצאים - כדאמר רבי זירא וכו'. ע"כ. גם בספר התרומה (במפתחות ס' רכט) - לפני כ-750 שנה בתקופת הרמב"ן - כתב מיוצא בזה: ותלמידים ההולכים ללמוד חוץ מביתם¹², וכן אורח, אינם צריכים בחנוכה להדליק או להשתתף בנר, אם יודע שאביו ואמו או בניו מדליקים עליו במקומו, וכדאמר רבי זירא וכו'. גם בספר הפרנס (סימן קנב) - רבי משה פרנס, לפני כ-700 שנה, תלמיד מהר"ם מרוטנבורג - כתב: ומי שהוא אורח ויודע שמדליקים עליו בביתו אשתו או אביו ואמו או בניו, או אין צריך לתת להם מעות להשתתף במקום שהוא. ע"כ.

ויכוח בהשקופה?!

כג. הגאון רבי הלל זקס¹³ היה מורה לבחורים הספרדים בישיבות להדליק נרות חנוכה בברכה, ואמר שיש כאן ויכוח בהשקופה, מרן חושב שהבית של בחורי הישיבות הוא אצל ההורים, אבל אנחנו יש לנו השקפה טובה שהבית של הבחורים זה הישיבה. אבל במחילה מכבוד תורתו, וכי מרן לא ידע מהי השקפה נכונה?! הבנים של מרן למדו בישיבות ויצאו רבנים, לא עורכי דין, עם כל הכבוד להם... נכון שצריכים ללמוד בהתמדה והעיקר בשביל בחור זו הישיבה, אבל כפי שהסברנו, הבחורים נחשבים סמוכים על שלחן אביהם, כי בכל הזדמנות מגיעים לביתם, וכל ההוצאות על חשבונם.

מזויף מתוכו

כד. ראש ישיבה אחד המציא יסוד - 'יסד בסודו'... - שרק אשתו כגופו יכולה להוציאו ידי חובה, ולא אביו ואמו. מה עשה? הביא את הראשונים הנ"ל שמרן הביאם בשו"ת יחוה דעת, ומחק מהם מלים, מחק מה שכתבו: אנשי ביתו, אביו ואמו. לא יאומן כי יסופר! ואף שהביא כמה ראיות לדבריו, אבל רוב הפוסקים לא כתבו כך. השבוע שלחתי מישאו שישאל אותו למה מחק, הרי זה עתיד להתגלות, אנחנו לא תמימים... איך אפשר לא לחשוש לברכה לבטלה, אתה לא מפקח מהקדוש ברוך הוא?!

אין חכמה ואין תבונה

כה. יש אחד אחר שכתב בספרו כביכול פתרון, שבחורי ישיבות ידליקו לפני הוריהם, או שיכונו בפירוש שלא לצאת בהדלקת ההורים. אבל זה לא נכון, שהרי בבית יוסף (סימן תרעו) מבואר שאינו יכול לכון כוונה נגדית שלא לצאת ידי חובה, כי החובה היא על הבית, "נר איש וביתו", ולא עליו. אמנם בחור

שהוריו גרים בחוץ לארץ - בלוס אנג'לס, או במיאמי, או בניו יורק - והוא לומד בארץ, ויש הפרש של שש או שבע שעות בין הארץ לשם, כשמיגיעה השעה חמש, אם ירצה יכול להדליק ולברך, כי אצל אביו עוד לא הגיע בכלל זמן החיוב. לכן אין לעשות חכמות נגד גדולי הדור, והנכון ביותר לנהוג כמו שפסק מרן זצ"ל, חכם עזרא עטיה, חכם בן ציון ועוד, שבחור ישיבה לא ידליק נרות חנוכה כלל.

זמן ההדלקה בישיבות

כו. אצלנו בישיבת חזון עובדיה הנהגנו שלא יפסיקו להדליק נרות באמצע הסדר, ומדליקים את הנרות בשעה שבע, ומוכרים את ההדלקה לכל המרבה בשעות לימוד בתענית דיבור. כשלמדנו בישיבת חברון, הלימוד בבית המדרש היה בחשק ובצעקות, והיה צריך לדפוק חזק על התיבה כדי שכולם יפסיקו את הלימוד וילכו להדליק נר חנוכה, ואפילו אז שהיתה התמדה, היו עומדים בתור לנטילת ידים ומדברים בלימוד, ויושבים בחדר האוכל ומדברים בלימוד, לא בפוליטיקה, אבל בחורים רבים לא היו חוזרים לסדר שני ושלישי. היום יש ישיבות שמפסיקים את הסדר ומדליקים נרות חנוכה, ואחר כך גם רוקדים, אבל על מה רוקדים, וכי יש שם חתן וכלה?!... הלא כל מהות חנוכה שהיוונים רצו "להשכיחם תורתך", ואנחנו צריכים להרבות בלימוד תורה ולא למעט חלילה. וכל שכן לנו הספרדים שהבחורים פטורים לגמרי מההדלקה, שלא יפסיקו את הלימוד. שמעתי שגם בישיבת באר התלמוד לומדים עד השעה שבע, ורק אחר כך מדליקים את הנרות, אשריהם ואשרי חלקם.

מה יעשו האברכים

כז. מה שהנהגנו בישיבה לא להפסיק באמצע הסדר, למדתי את זה ממרן זצ"ל, שבשנת תשל"ג לפני 50 שנה, כשהקים את כולל חזון עובדיה, היה מודיע לי, ביום הראשון של חנוכה אני מגיע לכולל בשעה ארבע וחצי למסור שיעור. וכל האברכים היו מגיעים, איש לא נעדר, ובמשך שעה וחצי היו לומדים בית יוסף אבן העזר או חושן משפט. ומרן הסביר לנו, איך יתכן בשביל הידור לעשות ביטול תורה דברים?! לכן דעתו היתה שאברכים ימשיכו ללמוד כהרגלם. ואני הייתי מתקשר לאשתי שתדליק בבית בזמן, ורק השאירו לי סופגניה... כעבור שנים בא אחי הקטן ואמר למרן, האברכים שלנו מתמידים, ואחר הדלקת הנרות יושבים ולומדים, באמת? כן. לכן כתב בספרו חזון עובדיה (חנוכה עמי עה, עו) שאברכים תלמידי חכמים שחסים על זמנם, ואף בביתם לומדים בעצמם גם בלילה, ואין כאן ביטול תורה, יפסיקו מלימודם בשעה ארבע אחר הצהרים, וילכו להתפלל מנחה וערבית ולהדליק נרות חנוכה בזמן צאת הכוכבים במעמד בני ביתם. אבל אמרתי לאחי, בגלל הפסק הזה, בכל הכוללים מפסיקים ללמוד בשעה ארבע, ואברכים רבים אינם חוזרים ללמוד כמו שצריך, נכנעים לבקשת האשה ללכת למשפחה ולדודים, "או דודו או בן דודו יגאלנו", ונגרם ביטול תורה. ולכן ימשיכו עד סוף הסדר.

הלכתא' מזמינים אתכם ל

קורס מדריכי התנים מדריכות כלות ושלימות הבית

השיעורים מועברים ע"י מו"ר הרה"ג יצחק לוי שליט"א

בהשתתפות הרבנים:

רכסים - ימי שלישי

החל מיום ג' טבת 27.12

טבריה - ימי חמישי

החל מיום ה' טבת 29.12

הרב אליהו רבי

הרב זאיד חיים

הרב נחום דיאמנט

הרב יצחק לוי

הרב אבנר קואס

הרב עמירם תורג'מן

תעודה מטעם המכון

מספר המקומות מוגבל < דמי רישום 100 ש"ח > 11 מפגשים כפולים | השיעורים בהפרדה

054-8478007

ימים אחרונים להרשמה! להצטרפות חייגו:

אמר: הוא צריך לחזור לישיבה, שם לומדים בהתמדה, היו גולה למקום תורה. והנהג לקח אותנו לישיבה. אולי זה לא חוקי, הוא נהג של רב ראשי מטעם המדינה, אבל יש התיישנות...

¹³ מראשי ישיבת חברון, ולאחר מכן פתח ישיבה בקרית ספר. היה נכדו של החפץ חיים, והיה בקי במשנה ברורה, ומעולם לא אמר בשיעור סעיף קטן זה וסעיף קטן זה... גדולי הדור לא הרבו בכך ויש בזה יהורא. מרן הכירו היטב, ואני זוכר כשהיינו ילדים היה מגיע למרן והיו נושאים ונותנים בדברי המשנה ברורה.

¹² כבר אז היו הולכים ללמוד רחוק מנהיבת, ומקיימים "היו גולה למקום תורה" (אבות פ"ד מ"ד). סיפרתי לכם כמה פעמים, כשהייתי בחור צעיר, מרן זצ"ל היה גר בתל אביב ולמדנו מחוץ לעיר, ולא היינו מגיעים לבית פעם בשבועיים או שלש כמו בישיבות היום, אלא הייתי הולך לישיבה מתחילת חודש חשוון עד חנוכה, ופעם כשחזרתי הביתה מרן ראה אותי, דיבר אתי קצת, ואחר כך אמר לנהג: שלמה, תחזור אותו לישיבה. שמעה הרבנית ואמרה לו, הרב, חודשיים הוא לא היה בבית, עכשיו הוא בא לשבת, הכנתי לו אשפלאו, יאפראק, סופריטו... מרן

בחסות: **2000 מעיין** Super Market הסל המשתלם

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!
1. הפקדה לחשבון בנק: מזרחי טפחות סניף: 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חזון עובדיה בנשר.
2. העברה בבט 054688382 ולצ"ן: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטל מאובטח לה"ק:
<https://nedar.im/7004246> ולצ"ן: עבור "השיעור השבועי".